

Til Nærings- og Fiskeridepartementet

Pr epost: thomas.malla@nfd.dep.no

Fra: Tønsberg-, Sandefjord-, Larvik- og Horten Næringsforeninger

Dato: 14.08.15

Innspill til regjeringens strategi for bioøkonomi

Våre forutsetninger for innspill

Det er et svært positivt tiltak at man ønsker å igangsette en nasjonal strategi med henblikk på å løfte frem bioøkonomien. Det er spådd at innen 40 år er bioøkonomien den ledende økonomien i Europeisk sammenheng, og med Norges forutsetninger har vi store muligheter.

Bioøkonomien fordrer en endring i hele det økonomiske systemet til et system som baserer sin produksjon, overlevelse og vekst på fornybare energikilder. Det vil kreve stor innsats å gjøre menneskeheten mindre avhengig av kull, olje, gass og vi forutsetter her at dette er en del av hva strategien skal berøre. Vi forutsetter i det følgende at man i begrepet "bioøkonomi" også har tatt med dennes ambisjon om å få kontroll på de globale utfordringene innen mat, helse, energi, miljø og klima. Videre forutsetter vi at strategien tar høyde for at det ovennevnte skal skje innenfor rammen av bare to graders temperaturøkning globalt.

At Norge på sikt skal erstatte en petroleumsbasert økonomi med "noe annet" forutsetter at eksisterende kunnskap kan omsettes til nye ferdigheter. Vi ønsker selvsagt at (minimum et tilsvarende antall) arbeidstakere og anlegg som i dag er knyttet opp mot petroleumsvirksomhet kan fortsette sitt virke men i ny drakt.

1. Veien fra nasjonal strategi til lokal forankring

Enhver nasjonal satsing eller føring må til syvende og sist bli iverksatt og effektivt et fysisk sted. På grunnnivå er dette et lokalt sted, hvor høyre- og venstre hånd møtes til samhandling – dvs der teori møter praktisk gjennomføring. Motsatt vei betyr dette at dersom man ikke lykkes med å få med seg den lokale forankringen over hele Norge, forblir føringene/satsingene høytflyvende teorier som ikke kan omsettes. Vi mener derfor at en av strategiene i den nye satsingen må være hvordan, og på hvilken måte, man skal lykkes med den lokale forankringen idet det alltid er de enkeltstående bedrifter som vil måtte stå for gjennomføring av teorien. Vi har i de følgende punkter gjort oss noen refleksjoner rundt dette.

2. Satsing med de store aktører

Store eksisterende aktører i ulike deler av norsk industri vil være viktige drivere mtp å få frem bioøkonomiens mange ansikter. Solide aktører har over tid vist evne til å fungere godt og

markedsrettet, og har gjennom mange år opprettet nasjonale og internasjonale nettverk. Å spille på lag med disse aktørene vil være viktig av flere årsaker:

- Tilgang på nettverk og kompetanse nasjonalt og internasjonalt
- Tilgang på markedskanaler og synlighet
- En eksisterende organisasjon har generelt et velfungerende apparat og kan ta omstilling hvis forutsetninger er tilstede (eks. Nokia fra toalettpapir og gummistøvler til telefoner).
- Signaleffekt, samarbeid- og leverandørmuligheter til små aktører.
- Opprettholde status for dagens næringsaktører – og arbeidsplasser

Det ligger også et paradoks i at man ønsker å omstille en stor næring som har løftet Norge som velstandsland. Det er i petroleumsnæringen vært investert enorme summer, og i strategien bør man se på hvordan man kan "omskolere" petroleumsvirksomheten til bioøkonomisk virksomhet. Dette vil opprettholde "status" for næringene, samt at vi maksimalt utnytter foretatte investeringer og opprettede nettverk med høy kompetanse.

3. De små aktører

Til tross for muligheter for finansiering og startkapital, sliter mange mindre aktører som skal etablere seg i markedet. All statistikk viser at de færreste nyetableringer overlever etter 5 år. Likevel behøver vi selvsagt å stimulere til nyetableringer. En vesentlig årsak til at nyetablerere ikke overlever, er mangel på tilstrekkelig kapitaltilgang over en lengre begynnerfase, samt å oppnå fotfeste, anseelse og nettverk i markedet. Nettopp av disse årsaker er det viktig at vi sørger for å opprettholde de store tunge motorene i norsk næringsliv, slik at nettverkene opprettholdes, samt at dynamikken i markedet opprettholdes. (produktutvikling hos mindre aktører, kunnskapsdeling etc.)

4. Strategimulighet - stimulere de store motorene i norsk økonomi.

En strategi for å oppnå endring i en stor økonomi, vil etter begrunnelsen i punkt 3, derfor være å stimulere de store motorene over til bioøkonomiske prosjekter og virksomhet. Her kan Staten legge til rette med sine virkemidler. Det er påpekt i et av foredragene på innspillskonferansen (Borregård) tre viktige muligheter:

- Risikoavlastning i alle faser av et prosjekt
- Bruke rammen EØS-avtalen tillater for å hjelpe norsk industri
- Langsiktige rammebetingelser

Det er viktig at Norge tenker tilbake på hva man gjorde for å få petroleumsnæringen til å vokse frem. Om ikke samme oppskrift kan følges, er det vesentlig at man ser på hva som skulle til for å skape denne suksesshistorien med størst mulig fordel for Norge og norsk næringsliv. Nå er det andre råstoffer enn olje/gass som skal benyttes, og etter alt å dømme har vi nok tilgang på alternative råstoffer for å kunne gjenta suksessen. Technopolis påpeker i sin evaluering av Norges Forskningsråd at samarbeidet mellom forskning og næringsliv bør styrkes. Samarbeid med de store aktørene i norsk næringsliv er nettopp dette.

5. Strategimulighet – å skape markeder

Staten har store muligheter til å skape nye markeder gjennom påbud og restriksjoner. I så henseende er det viktig at man opprettholder balansen for norsk næringsliv gjennom å både stimulere de store motorene til nytenking, samtidig som man iverksetter restriksjoner/påbud/favoriseringsordninger. Vi antar at staten ikke ønsker ulike petroleumsrelaterte næringer avvirket ved konkurs, men ved en endring i driftsform. Vi mener at endringen enklest oppnås ved en både- og- stimulering.

6. Strategimulighet – statlig finansierte innovasjonsavdelinger

De store motorene i norsk industri har ofte knappe marginer, og harde inntjeningskrav fra norske og utenlandske eiere. En eier har lav motivasjon for å endre driftsform dersom inntjeningen senkes. En måte å møte dette på er at bedriften får hel- eller delfinansiert prosjektstillinger/ innovasjonsavdelinger til følgende:

- Vurdere bedriftens muligheter for biøkonomiske prosjekter som på sikt kan gi lønnsomme inntjeningsmuligheter
- Vurdere mindre aktørers initiativ om felles prosjekter
- Vurdere bedriftens overgang til ny produksjon/driftsform

Med en slik modell kan eksisterende drift og inntjening løpe tilnærmet normalt, og omstilling til nye bærekraftige prosjekter/bioøkonomisk satsing bli mindre økonomisk tyngende.

De fleste private store bedrifter har som utgangspunkt den ideelle tankegang at økonomien selv skal få virke, - og markedet bestemme. Dette er et grunnprinsipp som bør opprettholdes i næringslivet. Likevel er det vesentlig at staten gir risikoavlastninger særlig når det skal satses pionerisk i ny og utrådt mark, og når ønsket er å dreie en hel økonomi over til en ny retning.

7. Strategimulighet – langsiktige rammebetingelser

Forutsigbarhet og stabilitet over tid er svært viktige rammer. Om man ser tilbake på oljeeventyret, så hadde dette neppe blitt et eventyr om ikke staten hadde vært villig til å investere enorme midler og opprettholde ordninger over lang tid. Dette er selve nøkkelen til oljesuksessen, og kan ikke sees bort fra når man ønsker å dyrke frem nye industrier.

8. Strategimulighet - Gjenbruk av eksisterende anlegg

Av samfunnsøkonomiske hensyn bør eksisterende anlegg, både statlige og private, tilpasses og gjenbrukes. Eksempelvis har mange nedlagte forsvarsstasjoner m.v. nærhet til bioøkonomisk råstoff (hav, skog, jord), samt en geografisk plassering som også opprettholder bosetting i ikke-bynære strøk. Det bør utarbeides en landsdekkende oversikt over statlig eide anlegg som kan gjenbrukes. I

tillegg bør eksisterende bedrifter honoreres økonomisk gjennom tilskuddsordninger som gjør at anlegg og plassering kan tilpasses der de er.

9. Strategimulighet – samarbeidet med norske Høgskoler/Universitet

En dreining /omlegging i norsk økonomi må gjenspeiles i aktiviteten til Høgskoler/Universitet/FOU-miljøer. Norske bedrifter i høykostlandet Norge taper dessverre i økende grad på det internasjonale markedet, og norske bedrifter må også i økende grad kjøpe tjenester uten for Norge for å være konkurransedyktige globalt. Satsingen i norsk bioøkonomi bør legge til rette for et utdannelsesløp som skaper (mer av) konkurransedyktige norske arbeidsplasser, gjennom et utdannelsesløp som kan skape mer "unik" kompetanse innen de retninger for bioøkonomi som fremkommer gjennom utvelgelsesstrategien, jfr nedenfor punkt 10.

10. Hva skal man satse på? - Tilnærming til utvelgelsesstrategi

Vi mener det er viktig at det finnes finansieringsmuligheter for mange ulike næringer og prosjekter som kan løfte frem bioøkonomien. Dog ser vi det som usannsynlig at vi kan "satse på alt". Med oljen satset man på én retning, - i bioøkonomisk sammenheng vil antagelig én retning bli for snevert idet bioøkonomien har langt flere ansikter. Vi må derfor skape et apparat og et rapportsystem som gjør at vi kan lese lønnsomhet og langsiktighet ut av de prosjektene som utprøves.

Tidligere i år gjennomførte Innovasjon Norge "Drømmeløftet – hva skal Norge leve av i fremtiden", - hvor vi også igangsatte et lokalt opplegg. Vår erfaring er at det er positivt å stille spørsmålet, særlig i forhold til å gjøre folk oppmerksomme på det faktiske behovet for å tenke i helt nye baner. Vi fikk imidlertid ingen konkrete svar – eller retninger – men fikk mange innspill om at positiv tilrettelegging fra statlig hold vil være de ordninger som best kan gi bedriftene nye retninger.

Vi har gjort oss noen tanker om tilnærming:

- Det er nærliggende at man foretar en utvelgelsesstrategi som antas å gi det største potensialet økonomisk og mht arbeidsplasser.
- Innen det enkelte satsningsområde som utvelges, bør det iverksettes "verksted"/tenketank e.l for innovasjon og implementering.
- Satsningsområdene bør konkretiseres på lokalt, nasjonalt og internasjonalt nivå.
- Mange aktører må forventes å delta i "verkstedet" med Nærings- og Fiskeridepartementet som koordinator mellom organisasjoner, institusjoner, Innovasjon Norge og de enkelte foretak/bedrifter/konsern. Ut av dette arbeidet vil det kunne genereres felles tiltak for Norge, enkeltstående næringer og enkelt foretak/bedrifter/konsern.

11. Forholdet til BIOTEK 2021

Det siteres fra Forskningsrådets sider:

"BIOTEK2021 er Norges Store satsing på bioteknologi for perioden 2012-2021. BIOTEK2021 skal bidra til implementering av Regjeringens nasjonale strategi for bioteknologi. BIOTEK2021 vil ha en klar næringsrelevant profil. For å oppnå programmets mål vil en benytte og videreutvikle en

rekke forskjellige søknadstyper. Store, langsiktige prosjekter som stiller krav til problemstilling og næringsrelevans vil være en sentral bærebjelke i programmet, men videreutvikling av andre søknadstyper for å ivareta samfunns- og næringsrelevans vil også bli vurdert. Bedrifter vil kunne delta i slike prosjekter på grunnlag av Kunnskapsdepartementets nasjonale strategi for bioteknologi 2011-2020, programplanen for BIOTEK2021, samt de spesifikke utlysninger av næringsrelevante prosjekter”.

Ut fra dette vil vi understreke viktigheten av at Kunnskapsdepartementet (eier av BIOTEK2021) og Nærings- og Fiskeridepartementet må ha en åpen og samarbeidende dialog for å kunne ta ut potensialet til næringsrettet aktivitet. Eventuelle søknader og muligheter må kunne samordnes. Byråkratisk sendrektighet og/eller dårlig koordinering kan lett svekke beslutningsdyktighet (tidsaspektet), hindre fremgang i nye prosjekter, og i verste fall ta ”livet” av dem. Opplevelsen av at ”ingen egentlig eier” ansvar for fremdrift fra departementshold kan føre til stor økonomisk belastning og ikke minst frustrasjon. Vi behøver minst mulig frustrasjon dersom vi ønsker å oppnå at bedriftseiere skal ha lyst til å tenke nytt.

Med vennlig hilsen

Tønsberg Næringsforening
Eli K. Saastad
Daglig Leder

Sandefjord Næringsforening
Marit Sagen Gokstad
Daglig Leder

Larvik Næringsforening
Tore Hansen
Daglig Leder

Horten Næringsforening
Øystein Bredal Thorsen
Leder